

ESTUDI DELS PREMIS LITERARIS "VILLA D'ALQUÀS"

Superada l'etapa dels "Jocs Florals", quan les Bases exigien un poema amb una quantitat determinada de versos, "Els Premis Literaris Vila d'Alaquàs" van camí de situar-se entre el més prestigiosos Concursos literaris que es celebren arreu del País Valencià.

Aquesta circumstància exigeix la realització d'una crítica que tinga com objecte els treballs premiats a l'esmentat concurs literari des dels mateixos òrgans culturals d'Alaquàs, com són els "Quaderns d'Investigació d'Alaquàs".

És la nostra modesta intenció començar aquesta tasca crítica amb l'anàlisi d'"Amarg com el Sèver" i "Exposició de silencis", únics textos en prosa premiats, que fins ara han sortit al carrer, i consideren una tasca vàlida fer la crítica d'una obra no publicada.

METODOLOGIA

A l'hora d'analitzar un text literari, el crític pot tenir l'actitud d'ocultar el sistema teòric en què s'ha basat per arribar a les seues conclusions o bé explicitar aquest sistema; d'aquesta manera dóna al lector els elements necessaris per poder rebatre aqueixes conclusions des de les seues concepcions metodològiques. Adoptarem aquest segon criteri en exposar ací les nocions de *Text i Espai Textual* que han servit de base per a la nostra anàlisi (1).

Allò que se'ns dóna (la materialitat del discurs no és un text, sinó un lloc al que nosaltres (mitjançant un treball de lectura-transformació) atorguem un sentit. A aqueix indret li donem el nom "d'Espai textual" i "Text" al resultat d'eixe treball de lectura-transformació que s'ha realitzat sobre

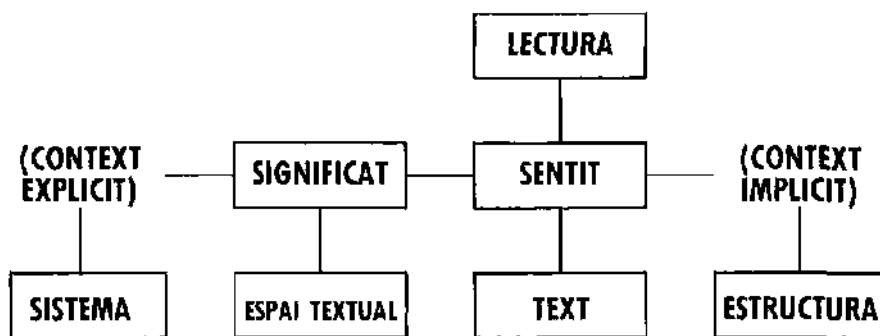
(1) El que ve a continuació, ha estat extret de forma pràcticament literal de l'article de Jenaro Talens i Juan Miguel Company: *L'espai textual: tesi sobre la noció de text*, inclòs en el número 1 dels Cuadernos de Filología, intitulat: *Teoria-Llenguatges* (pagines 35-47).

l'espai textual; l'objectiu serà no sols "significar" (la qual cosa és inherent al mateix espai textual perquè és actualització del llenguatge) sinó posseir un sentit. L'espai textual resta així adscrit al significat i al text, al sentit. Resta per veure de quina manera actua aquest treball de sentit.

En el cas d'un espai textual organitzat, jerarquitzat i fixat entre límits, com és el cas dels relats que ara ens ocupen. *Parlarem de "Sistema" per definir la seua específica forma d'organització al voltant a un principi ordenador (context explícit). Aquesta organització "sistema" imposa els límits de la direcció de producció de sentit, restricció que impedeix la multiplicació/manipulació arbitrària i gratuïta de "sentits", establin així límits de pertinença.*

La transformació dels espai textuals als diferents textos, produïts a partir d'ells, es realitza mitjançant la reorganització (re-sistematització) dels elements que contínuieixen el sistema entorn un eix, diferent de, però no contradictori, amb el principi ordenador. Aquest nou eix-centre no pertany a l'espai textual i, en conseqüència, tampoc no pertany al terreny del significat sinó al del subjecte que transforma la seua "llició" en "lectura", la seua mirada en "visió", la seua audició en "escolta" i que al fer-ho així, implica en el sentit no solament el significat propi de l'espai textual, sinó tot allò (context implícit) que conscient e inconscientment, travessant-lo, el constitueix com a subjecte. A aquesta forma de reorganització l'anomenarem "estructura".

Amb els elements abans esmentats podem fer aquest esquema, tot i esperant serveisca com aclariment.

(Construcció arbitrària del lector a partir d'un espai textual)

Per tant, si tot espai textual està fonamentat en el significat a partir del qual el lector produeix un sentit, la tasca de la crítica estaria en arribar, a partir del sentit, al significat, si més no, apropar-se tant com es pugui.

ANÀLISI D'AMARG COM EL SEVER

"*Amarg com el Sèver*" (*) està dividida en tres grans parts, assenyalades per l'autor mitjançant espais en blanc, que es corresponen amb la tradicional divisió de: *plantejament-nus-desenllaç*. Tanmateix en una anàlisi més profunda, arribem a la conclusió que la tercera part resta deslligada de les dues anteriors, les quals mantenen una estricta relació entre si. La primera part contextualitza la resta del relat presentant l'espai que serveix de marc a l'acció i als personatges, per una sèrie de trets que marquen la seua funció dintre del relat i que condicionen fatalment el desenllaç donat en la segona part. La tercera part del conte funciona com un relat autònom, igualment les dues primeres parts. Després de l'anàlisi, doncs, el conte estaria reestructurat de la forma següent: un primer bloc que comprendria les dues primeres parts, i finalment la reflexió final del protagonista, únic que es qüestiona allò tan tòpic de "*Haurà estat tot un somni?*".

Primera part (Un compartiment-Un home-Una dona)

L'acció es desenvolupa en un compartiment d'un "Coche cama" lloc tancat i aïllat de l'exterior, adient per a les relacions que van establir-se entre els personatges. De fet el tren és un "lloc comú" (que implica un cert aire d'aventura i risc, un cert gust novel·lesc que fa creïble els esdeveniments posteriors) dels relats eròtics. I sembla, pretén ésser-ho.

Per començar, l'home se'ns presenta com a amo de la situació; per una banda, ell és qui rep la dona en son compartiment que quasibé el considerava seu; per una altra, l'home ocupa un lloc de "domini" dintre l'escenari, perquè està en la llitera de dalt. L'home és el narrador i protagonista, un ésser que pensa i actua. Pel qual coneguem la dona (la qual resta relegada en un pla inferior dintre l'acció) perquè el seu paper de narrador el col·loca en un lloc de privilegi en el relat-protagonista, de manera que la imatge que es dona de la dona és una imatge emmotllada i subjugada a la seua voluntat (d'ell): un caos que el seu pensament ordena i, per tant, un personatge de ficció:

"el seu caràcter, com una buforada de penetrant perfum..."

"la seua veu prodigiosament esmolada..."

"una personalitat aprofitable, una revolta que pot esdevenir positiva, progressista, si aconseguissem tamisar-la pel marc estructurat del coneixement polític, si assolíssem d'enquadrar-la en una perspectiva social, si..."

(*) I Premi Narrativa Breu "Villa d'Alaquàs 1981".

Els trets que defineixen el personatge femení, en principi de tipus poètic, esdevenen en una personalitat rebel.

Aquestes característiques identifiquen la dona com un personatge de ficció (identificació que s'explicitaria més endavant... ("i pense si no serà aquesta una Mafalda ja gran..") infantil per tant, no format, mentre el personatge masculí ens és definit com "un home format".

En resum, l'home és un ésser que pensa i actua (subjecte de l'enunciació i de l'enunciat). Aquesta actuació necessita ser regida pel pensament del personatge masculí i que quan pensa siga a través de la veu de l'home ("ella no creu que la neu siga enretirada tan aviat...").

A partir d'ací l'actuació d'ella (pretesament autònoma i sobirana) està regida pel desig d'ell. Es a dir, quan ella pren la iniciativa d'apropament cap a l'home, en realitat està acomplint el seu desig:

"Vull dir que em sembla una bogeria que estigam ací sofrint aquest fred espantós, cadascú al seu cau...".

Segona part

Com abans hem esmentat, aquesta segona part manté una relació de continuïtat de sentit amb la primera, marcada pel fet que a la primera part acaba amb la mateixa frase amb que comença la segona, la qual és la culminació de les relacions plantejades a la primera part.

Per un costat s'arriba plenament a la "possessió" intel·lectual de la dona per l'home, al dirigir-se ella (no ja al lector) per informar-la de la seua personalitat ("m'ha impressionat la teua capacitat ben rara de relacionar-te lliure i sincera") i convertir-la en un ésser de ficció ("Mafalda") i a més amés seua ("meua"). Per altra banda, s'arriba plenament a la possessió física. En la nostra opinió, aquest últim punt és un bon exemple d'allò que no deu ésser un relat eròtic, és a dir, una col·lecció de metàfores tòpiques que ens resulten bé vulgars, bé pretesament sublimes:

"Els dits (...) ja juguen a l'escodrinu"

"Li busque els espasmes com un gos llebrer"

"La mel sempre es guarda al celler"

"Com es possessiona ara de la cuca dormida..."

"Tesa, enfurismada, enllaminada"

"Un tifó calent..."

"Una tebior que besa, una flaire esperant ser olorada..."

"Un escampat de roselles..."

"Obrir aquelles figues, confitades, calentades a la vora del foc, reblani-

des, i entaforant voluptuosament els grossos gallens d'ametla endins d'aquell tall prometedor..."

"Una turbulència, una rufada i sent aquella polseguera que s'expandeix victoriosa, sense límits..."

Característiques ambdues que defineixen allò que se'n diu "cultura Kitsch" (exaltació del mal gust). La vergonya mateixa que invaeix el protagonista després de l'ejaculació, ("quina tant mant de vergonya...") justifica aquestes metàfores que denigren o exalten, en definitiva, enmascaren la realitat.

Tercera part

La tercera part, s'oposa a les dues anteriors al situar-se l'acció dintre d'un somni i aquesta oposició marcada, convertint aquests dos blocs en unitats d'una mateixa importància significativa. Així veiem "Mafalda" que esdevé en "personatge sommiat" en aquesta tercera part, mentre que en la primera i en la segona era un ésser de ficció. D'aquesta manera es tanca el total procés de destrucció (dona-personatge de ficció- Personatge sommiat) que duu a la desaparició de la dona del relat sense cap causa objectiva.

Al final del relat el protagonista es pregunta: "on ha començat el somni? On s'acaba?"; es pregunta si ell no serà "la visió evanescents d'un ésser poderós i per tant avorrit..." amb la qual cosa el protagonista passa de ser un possible somni a ser aqueix ésser poderós, que ha manejat l'acció del relat quedant convertit així (el conte) en la visió evanescent d'un ésser avorrit.

Ara podem contestar la pregunta del protagonista sobre el somni i la realitat revelant-se que totes les aventures viscudes no han estat més que una pol·lució nocturna que produeix "un mal gust a podrint", un tast vell, "amarg com el sever", títol que expressa una actitud vital de fracàs, de solitud i d'impotència.

ANÀLISI D'"EXPOSICIÓ DE SILENCIS"

"*Exposició de silencis*" (*) es diferencia, entre d'altres coses, d'"*Armarg com el sèver*", en que és una col·lecció de narracions curtes, però caldria preguntar-se si les narracions de la segona part -més aviat aforismes- són això.

L'autor justifica aquest tipus de prosa aforística en la introducció prèvia a les narracions:

(*) I Premi Narrativa Breu "Villa d'Alaquàs 1982".

"Potser la comunicació mai no ha estat possible, tot el que podem fer(-hi) és "subjectar" uns signes per ennucliar l'entrellat?. Assajar, potser, de no dir).

La qüestió, en sí, és més bajana encara. Romanços.

Exercici de narrativa. Suggestions. "Exposició de silencis".

Per tant, a l'hora d'analitzar qualsevulla dels textos inclosos en el llibre caldrà tenir present les característiques que l'autor considera definitòries de la seua obra, és a dir: "un simple subjectar signes, un assaig de no-dir res, un exercici incomplet, silencis".

Com que hi manca espai per analitzar tot el llibre ens detindrem en un d'aquestes textos (un d'aquests "silencis") que considerem representatiu de tot el conjunt.

Hem elegit per a la seua anàlisi: "A sobrevent" per considerar-lo representatiu (al capdavant és la història del no-res) de l'actitud de l'autor envers la Literatura.

Ens trobem davant d'un assaig de "no dir" davant la història de l'últim dia de la vida d'un personatge sense història que surgeix i desapareix fugaçment.

El text marca explícitament la progressió temporal dividint el dia entre el matí, el capvespre i la nit. Es tracta d'un dia normal (un dia més, el déu sol ha vençut la deesa lluna, "la deesa lluna havia vençut el déu sol una vegada més") amb l'excepció del suïcidi d'En Ismael Bonastre.

A més d'En Ismael Bonastre, en la narració intervé un altre personatge, (l'amic del poeta) les converses (o millor encara, les no converses), perquè la relació entre ells està basada en el silenci i la incomunicació) entre aquests dos personatges, es troba el fil conductor del relat. Per elles coneguem el protagonista i les seues possibles raons per al suïcidi.

El matí

L'inici de la narració coincideix amb l'inici del dia ("uns dèbils raigs de sol inundaren la peça...") Ja des del principi se'ns fa saber la situació anímica del personatge; sembla que es tracta d'un ésser vençut, inserit en una ciutat (una taca gris, repugnant) -que és la causa principal de la seua patia i mal-estar front els seus desitjos de plenitud de la natura ("Potser hi trobaria un llac amé, rutilant...") en definitiva és un ésser que no està a l'altura de les circumstàncies, per la qual cosa sols resta la resignació.

L'aparició del segon personatge ens revela algunes característiques més del protagonista: la incapacitat per comunicar-se ("Es treballaven les penes cadascú pel seu compte...") àdhuc amb si mateix ("de matí he provat de masturbar-me... no he pogut..").

Aquesta impotència esdevé una característica més de la seua actitud claudicant davant el món, que serà a la fi, la causa del suïcidi.

El Migdia

El migdia és el moment de transició, sens massa relevància i que denota una vegada més, la incomunicació entre els personatges ("monologaven més que conversaven...") de fet el monòleg és com un tipus de silenci, d'introversió i aïllament.

El Capvespre

En aquesta darrera part s'accentua més encara la insociabilitat i allunyament d'En Ismael Bonastre respecte a la realitat del món.

El discurs de l'amic poeta anuncia el desenllaç final i denuncia el protagonista, recriminant-li la seua actitud no social, desconfiada i destructiva que el durà a la seua destrucció ("malfies de tots..." "darrerament t'ha donat per destruir-ho tot..." "Tothom té dret al més foll silenci, cada volta es veu més a prop un gran canvi o un de mortal").

Un anunci més del suïcidi ens ho proporciona el narrador al esmentar una frase de Nietzsche ("El pensament del suïcidi... ajuda a passar bé més d'una nit").

Acabant el cicle diari ("la deesa Lluna havia vençut el déu Sol una vegada més") la rutina d'un dia més, apareix el desenllaç del suïcidi, que és com... ("l'alliberament hi començava") d'aquest ésser solitari, inadapdat i impotent davant la vida que elegeix com a darrera solució, el silenci definitiu: la mort.

CONCLUSIÓ

Els dos relats analitzats mostren, al nostre parer, unes coincidències sorprenents: En principi, se'ns apareix com a solament un joc estilístic on la qüestió principal és la preocupació pel llenguatge, tanmateix, en els dos relats hi ha per dessota una càrrega ideològica subjectiva clarament manifestada en clau de solitud, aïllament, frustració i impotència davant la vida (i també, el que desvaloritza el text davant la Literatura) característica personal, quotidiana i intranscendent, paradoxalment disfressada de transcendència. Aquest menyspreu per l'anècdota imaginativa, comprensible, d'altra banda, des de la falta d'experiència literària, no contribueix a la creació d'obres vertaderament importants dintre del panorama narratiu valencià més jove.

Com a desig solament personal, esperem que les obres premiades en els futurs concursos literaris d'Alaquàs seguesquen una altra línia més oberta a la imaginació i menys preocupada per la correcció gramatical.

